

УДК 330.3

<https://doi.org/10.31713/ve3202414>

JEL: Q57, O19

Судук О. Ю. [1; ORCID ID: 0000-0002-4620-4389],

к.с.-г.н., доцент

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті проведено аналіз рейтингових показників розвинених країн світу за Індексом зеленого майбутнього за 2023 рік фокусом уваги на окремих критеріях. Досліджено теоретичні та методологічні основи розвитку зеленої економіки в контексті глобальних тенденцій. Проаналізовано концептуальні підходи до її трансформації в Україні на прикладі успішних практик розвинених країн. Зокрема, оцінено вплив повномасштабного воєнного вторгнення в Україну на перспективи становлення зеленої економіки та її конкурентні переваги на світовій арені. Представлено критичний огляд потенціалу та пріоритетів трансформаційних змін у сфері зеленої економіки України з урахуванням стратегічних прогнозів. У дослідженні підкреслюється необхідність адаптації національної економіки до сучасних глобалізаційних стандартів та структурних змін, спрямованих на забезпечення сталого розвитку зеленої економіки в Україні.

Ключові слова: зелена економіка; сталий розвиток; інвестування; євроінтеграція; стратегічні пріоритети.

Постановка проблеми. Сучасні економічні зміни вимагають впровадження трансформаційних заходів для забезпечення сталого розвитку економіки. Це питання стало особливо актуальним у зв'язку з інтеграцією України до Європейського Союзу, що потребує адаптації до глобальних процесів і дотримання сучасних вимог прогресивних економічних змін. Екологізація економіки стає важливим фактором, який вимагає критичного аналізу макроекономічних трансформацій, що допоможе знизити ризики та мінімізувати негативний вплив зовнішніх факторів. До того ж, повномасштабне воєнне вторгнення на територію України значно загостило ці проблеми, що вимагає негайних рішень для підтримки сталого розвитку зеленої економіки з урахуванням світових тенденцій та інтеграційних процесів.

Деструктивний характер трансформаційних процесів вимагає мінімізації їхнього впливу на розвиток зеленої економіки України. У цьому контексті аналіз основних напрямів сучасних тенденцій сталого розвитку є вирішальним для зміцнення конкурентоспроможності національної економіки, з огляду на вимоги світової спільноти та євроінтеграційні процеси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні теоретичні аспекти концепції сталого розвитку широко розкриті в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, зокрема таких як: Н. В. Багров, В. П. Кухар, Л. С. Гринів, І. І. Смірнова, Є. В. Хлобистов, М. Б. Фурман та інші. Однак на сьогодні недостатньо обґрунтованими залишаються питання особливостей сталого розвитку зеленої економіки України в умовах євроінтеграції.

Метою цієї статті є комплексний аналіз ключових тенденцій забезпечення сталого розвитку зеленої економіки України в умовах європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Для України процес євроінтеграції тісно пов'язаний із необхідністю адаптації до вимог спільної екологічної та соціальної політики Європейського Союзу [1]. Досвід постсоціалістичних країн, які вже стали членами ЄС, свідчить про те, що це одне з найскладніших завдань. Важливо, щоб національне законодавство не лише формально відповідало нормам ЄС, але й успішно впроваджувалося на практиці.

Забезпечення сталого економічного розвитку вимагає комплексного підходу, який враховує як позитивні, так і негативні наслідки впровадження зеленої економіки. Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) визначає зелену економіку одним із ключових показників економічної трансформації та створення нових робочих місць. Однак, деякі науковці ставлять під сумнів це твердження, наводячи у своїх дослідженнях переконливі аргументи [1; 2].

Згідно з даними наукових досліджень Організації Об'єднаних Націй, з 1970 по 2023 рік кількість населення планети збільшилася в 2,5 рази, що свідчить про швидке зростання людської популяції та посилення пов'язаних з цим фактом трансформаційних викликів. Темпи розвитку глобальної економіки зросли в 15 разів, що призвело до значних змін у структурі виробництва, споживання та міжнародної торгівлі. Обсяги міжнародної торгівлі, які збільшилися в 12 разів, відображають глобалізацію економічних процесів, але водночас ставлять під загрозу навколишнє середовище.

Ці зміни мають руйнівний вплив на сталий розвиток економічних систем держав у світовому контексті. Наприклад, за останні 20 років рівень забруднення пластикомі відходами зріс у 24 рази, що негативно позначається на екосистемах та здоров'ї людей. За даними міжнародних організацій, приблизно 43% видів тварин і рослин, що становить близько 1,5 мільйона видів, знаходяться під загрозою повного вимирання, яке викликане не лише забрудненням, але й втратою природних місць існування та змінами клімату.

Продуктивність земної поверхні, яка знизилася на 38%, також свідчить про деградацію екосистем, що призводить до зниження врожайності сільськогосподарських культур та загрожує продовольчій безпеці. Кількість природних екосистем у світі зменшилася на 64%, що вказує на серйозні зміни в біорізноманітті та функціонуванні планети.

Відзначаючи ці проблеми, аналітики з розвинених країн, міжнародних агентств та спеціалізованих інституцій попереджають про те, що негативні тенденції для економічної системи України триватимуть до 2060 року [3]. Це може призвести до зменшення інвестицій, погіршення умов для бізнесу та зростання соціальної нерівності, якщо не буде вжито відповідних заходів для адаптації та запобігання екологічним загрозам. Важливо, щоб Україна розробила стратегічні плани, які сприятимуть інтеграції в міжнародні екологічні стандарти та забезпечать баланс між економічним розвитком і збереженням природних ресурсів.

Необхідно враховувати не лише прогностичну аналітику щодо формування та забезпечення сталого розвитку зеленої економіки, а й оцінку готовності держави до таких структурних змін. Щороку інституції, що займаються оцінюванням сталого розвитку економік країн світу, звітують про Індекс зеленого майбутнього, який є ключовим індикатором інноваційних перетворень на макроекономічному рівні. Результати аналізу показників Індексу зеленого майбутнього за 2023 рік наведені у таблиці.

В загальному, Індекс зеленого майбутнього оцінює рівень впровадження інновацій у зелених секторах економіки країни, аналізуючи зниження викидів шкідливих речовин в атмосферу та зменшення забруднення повітря.

Ісландія займає перше місце в світі за показником Індексу зеленого майбутнього за даними 2023 року, оскільки виробляє на 80% більше енергії, ніж споживає, і експортує цю енергію до інших

європейських країн. Основу цих рейтингів складають інноваційні зміни в законодавстві, які значно спрощують вимоги щодо впровадження альтернативних джерел енергії в межах країни.

Таблиця

ТОП-10 держав світу за Індексом зеленого майбутнього у розрізі окремих показників за 2023 рік

Місце у рейтингу	Рейтинг держав за показником			
	<i>викиди вуглекислого газу</i>	<i>зелене суспільство</i>	<i>перехід до чистої енергії</i>	<i>Індекс зеленого майбутнього</i>
1	Ісландія	Ірландія	Ісландія	Ісландія
2	Ангола	Пд. Корея	ОАЕ	Фінляндія
3	Фінляндія	Німеччина	Норвегія	Норвегія
4	Гонконг	Сінгапур	Швеція	Данія
5	Греція	Данія	Кувейт	Швеція
6	Аргентина	США	Фінляндія	Нідерланди
7	Люксембург	Тайвань	Уругвай	Великобританія
8	Швеція	Чехія	Саудівська Аравія	Пд. Корея
9	Бельгія	Швеція	Бразилія	Франція
10	Камерун	Ісландія	Пд. Корея	Іспанія

Україна, як і інші держави-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. У період з 2016 по 2017 рік тривав масштабний процес адаптації Цілей сталого розвитку. Результатом цієї роботи стала національна система завдань і показників Цілей сталого розвитку, яка є надійною основою для подальшого комплексного моніторингу в країні. Всього 17 цілей та 86 національних завдань було інкорпоровано в 145 нормативно-правових актах уряду, в рамках яких було закріплено 1052 завдання та 3465 заходів для реалізації цих цілей і завдань.

Для України реалізація зазначених цілей можлива лише за умови переходу до моделі збалансованого розвитку, що представлено на рисунку.

Ця модель враховує потреби розвитку національної економіки, зокрема: впровадження високих технологій у виробництво, справедливий розподіл ресурсів, збалансований обмін і споживання. Вона базується на принципах розумного та всебічного зростання через знання та інновації, ефективне використання ресурсів, а також активізацію економічної діяльності. До механізмів реалізації цих принципів належать: суспільний договір, ефективне управління,

мережевізація національної економіки, розвиток креативної економіки, оптимізація використання людського та соціального капіталу, диверсифікація фінансових ресурсів та забезпечення стійкої інвестиційної безпеки.

Рисунок. Модель збалансованого розвитку України до 2030 року

Згідно з цією логікою, лише втілення позитивних сценаріїв розвитку країни, які були запропоновані як українськими, так і міжнародними експертами (зокрема, сценарій «збалансованого розвитку» в межах проєкту «Форсайт» та сценарій Всесвітнього економічного форуму в Давосі «Початок сприятливого циклу»), може призвести до досягнення очікуваних результатів.

На нашу думку, варті уваги ідеї О. Жилінської та О. Мельничук [5, С. 73–74], які виділяють такі завдання для української влади в короткостроковій перспективі:

1. Ефективне реагування та превентивні заходи щодо інтегральних ризиків для України, зокрема: неефективність державного управління, досягнення критичних показників боргового навантаження, недоступність фінансових та інвестиційних ресурсів через кредитний механізм, а також критичні масштаби і темпи втрати людського капіталу через несправедливий і неефективний розподіл національного багатства та невідповідність державного управління суспільним очікуванням.

2. Адаптація до змін попиту в глобальній економіці при одночасному стимулюванні розвитку внутрішнього ринку.

3. Створення і розвиток виробництв з високою доданою вартістю в національній економіці. В усіх секторах необхідні значні інвестиції для технологічної модернізації, підвищення продуктивності праці та ефективності підприємств.

4. Формування сприятливого інституційного середовища на основі ефективної співпраці всіх стейкхолдерів.

5. Подолання або суттєве зменшення впливу критичних чинників, які гальмують розвиток національної економіки.

Втрати від військових дій на сході та окупації Криму склали близько 25% ВВП, і цей показник має тенденцію до постійного збільшення. Частка тіньового сектору в національній економіці стабілізувалася на рівні 50–52%. За умов впровадження електронного врядування, верховенства права та ефективного і справедливого розподілу національного багатства очікується, що до 2030 року цей показник не повинен перевищувати середні значення країн ЄС. Масштаби корупції, що, зокрема, зумовлені тіньовою економікою, нині досягли 14% ВВП. В разі реалізації системних реформ у період 2024–2030 років прогнозується зниження цього показника до рівня 4% ВВП. Також необхідно звернути увагу на недосконалу і застарілу систему пенсійного забезпечення, обслуговування державного боргу, а також на те, що енергоємність України значно перевищує середньосвітові показники та показники розвинених країн.

Навіть з урахуванням акцентів, пов'язаних з повномасштабним воєнним вторгненням, Україна продовжує формувати прогресивні вектори сталого розвитку у сфері зеленої економіки відповідно до євроінтеграційних потреб. Прогрес у впровадженні сталих рішень створює об'єктивні умови для підвищення конкурентоспроможності держави на світовій арені в період післявоєнного відновлення національної економіки.

Для забезпечення сталого прогресивного розвитку зеленої економіки в Україні необхідно сформувати кілька ключових напрямків, а саме:

1. Впровадження екологічних ініціатив та інвестицій, що є одним з пріоритетних напрямків економічного відновлення після війни, для позиціонування України на міжнародних ринках.

2. Забезпечення прогресивного розвитку військово-промислового комплексу шляхом трансферу інноваційних технологій.

3. Розширення доступу до ринків G7 та Європейського Союзу як пріоритетних платформ для співпраці України з іншими країнами світу.

4. Підвищення експорту в пріоритетних секторах національної економіки, таких як аграрний та металургійний.

5. Формування пріоритетних основ для інноваційного забезпечення енергетичної інфраструктури.

Враховуючи сучасні умови, Україні доцільно розробити своєрідну дорожню карту та інструментарій для реалізації трансформаційних зрушень у напрямку зеленої економіки. Наприклад, у контексті аналізу можливих груп реальних і потенційних ризиків формування зеленої економіки в Україні перше місце займають викиди парникових газів. Відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди (НВВ2), поставлена мета на державному рівні – до 2023 року скоротити викиди парникових газів до 35% у порівнянні з 1990 роком (87% відповідно), [6–8].

Для досягнення стратегічних векторів розвитку, пов'язаних зі зменшенням викидів парникових газів, важливо залучити додатковий інвестиційний капітал для модернізації та переоснащення промислових об'єктів. Проте в умовах повномасштабного воєнного вторгнення це викликає певні сумніви. З огляду на обмежений доступ української економіки до міжнародного кліматичного фінансування, єдиним можливим шляхом вирішення існуючих проблем є залучення додаткових фінансових ресурсів у вигляді грантів, інвестиційних проєктів і державних програм, пільгового кредитування, а також співпраці з іншими фінансовими установами. Це підкреслює необхідність проведення оцінки ефективності реалізації трансформаційних змін в національній економіці та врахування позицій України на світовій арені.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Гарантією успішного сталого розвитку України є забезпечення економічного зростання, підвищення соціального добробуту та екологічної безпеки. Сьогодні актуальним є пошук ефективних заходів для реалізації концепції сталого розвитку. Парадигма сталого економічного розвитку вимагає постійних трансформаційних змін. Практичне значення проведеного наукового дослідження полягає в можливості використання його результатів та рекомендацій органами публічної влади для формування стратегічних пріоритетів

сталого розвитку на місцях, що відповідають векторам макроекономічного інноваційного забезпечення. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень у цій сфері є розробка комплексного підходу. Досягнення високих показників економічного зростання є необхідною умовою для успішної інтеграції України в європейське співтовариство.

1. Albrizio S., Kozluk T., & Zipperer V. Environmental policies and productivity growth: Evidence across industries and firms. *Journal of Environmental Economics and Management*. 2017. Vol. 81. P. 209–226. 2. Zhang D., Mohsin Muh., Rasheed Abd. Kh., Chang Yo., & Taghizadeh-Hesary Far. Public spending and green economic growth in BRI region: mediating role of green finance. *Energy Policy*. 2021. Vol. 153 (C). P. 112–256. 3. Zhironkin, S., & Cehlár, M. Green Economy and Sustainable Development: The Outlook. *Energies*. 2022. Vol. 15(3). P. 1167. DOI: <https://doi.org/10.3390/en15031167>. 4. Houssam N., Ibrahim D. M., Sucharita S., El-Aasar K. M., Esily R. R., & Sethi N. Assessing the role of green economy on sustainable development in developing countries. *Heliyon*. 2023. Vol. 9(6). P. e17306. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17306>. 5. Ukraine 2030: The doctrine of balanced development. Second edition. Lviv : Calvary, 2017. 164 p. 6. Dai L., Clements L., Bourne E., Kooroshy J. Investing in the green economy 2023. Entering the next phase of growth. FTSE Russell. 2023. 7. Lester A. Sustainable Bonds Insight 2023. 2023. URL: <https://www.environmental-finance.com/assets/files/research/sustainable-bonds-insight-2023.pdf>. (дата звернення: 10.08.2024). 8. Про схвалення Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди : Розпорядження від 30 липня 2021 р. № 868-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2021-%D1%80#Text>.

REFERENCES:

1. Albrizio S., Kozluk T., & Zipperer V. Environmental policies and productivity growth: Evidence across industries and firms. *Journal of Environmental Economics and Management*. 2017. Vol. 81. P. 209–226. 2. Zhang D., Mohsin Muh., Rasheed Abd. Kh., Chang Yo., & Taghizadeh-Hesary Far. Public spending and green economic growth in BRI region: mediating role of green finance. *Energy Policy*. 2021. Vol. 153 (C). P. 112–256. 3. Zhironkin, S., & Cehlár, M. Green Economy and Sustainable Development: The Outlook. *Energies*. 2022. Vol. 15(3). P. 1167. DOI: <https://doi.org/10.3390/en15031167>. 4. Houssam N., Ibrahim D. M., Sucharita S., El-Aasar K. M., Esily R. R., & Sethi N. Assessing the role of green economy on sustainable development in developing countries. *Heliyon*. 2023. Vol. 9(6). P. e17306. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17306>. 5. Ukraine 2030: The doctrine of balanced development. Second edition. Lviv : Calvary, 2017. 164 p. 6. Dai L., Clements L., Bourne E., Kooroshy J. Investing in the green economy 2023. Entering the next phase of growth. FTSE Russell. 2023. 7. Lester A. Sustainable Bonds Insight 2023. 2023. URL: <https://www.environmental-finance.com/assets/files/research/sustainable-bonds-insight-2023.pdf>. (data zvernennia: 10.08.2024). 8. Pro skhvalennia Onovlenoho natsionalno vyznachenoho vnesku Ukrainy do Paryzkoji uhody : Rozporiadzhennia vid 30 lypnia 2021 r. № 868-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2021-%D1%80#Text>.

Suduk O. Y. [1; ORCID ID: 0000-0002-4620-4389],
Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), Associate Professor

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

The article examines the findings of the Green Future Index rating for developed countries in 2023, focusing on specific indicators. It also assesses Ukraine's economic system from 2021 to 2023 and outlines the theoretical and methodological principles for promoting the progressive development of a green economy in line with international perspectives. A comprehensive analysis of the conceptual frameworks guiding Ukraine's transition to a green economy is provided, drawing comparisons with developed nations.

Additionally, the study evaluates how the factors stemming from the full-scale military invasion of Ukraine impact the potential for establishing a green economy and maintaining competitive standing on the global stage. A critical review of the prospects for establishing priority foundations necessary for transformational shifts toward a green economy in Ukraine is presented within the context of strategic development plans for 2024-2025.

The research emphasizes the importance of recognizing modern qualitative changes in economic dynamics to align them with globalization standards in the economic paradigm. Reports from the United Nations are referenced to analyze forecast economic data regarding the sustainable development of the green economy globally and specifically within Ukraine.

The article underscores the necessity of a comprehensive reformation of strategic development vectors for the national economy, factoring in the essential qualitative structural changes needed to foster the sustainable development of Ukraine's green economy. It highlights key strategic vectors for economic development that are vital for transformative shifts, including access to G7 and European Union markets, green investments, the development of energy infrastructure, and the enhancement of the agricultural and metallurgical sectors to optimize their production capacities, alongside advancements in the military-industrial complex and other areas.

Keywords: green economy; sustainable development; European integration; investment; strategic priorities.

Отримано: 21 серпня 2024 року
Прорецензовано: 26 серпня 2024 року
Прийнято до друку: 27 вересня 2024 року